

Journal of Analytic Divinity
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jad>
E-ISSN: 2602-3792
6/1 (Haziran/June 2022), 164-187.

Kırgız Aile Değerleri Kyrgyz Family Values

Recai Doğan

Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü
Prof., Ankara University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy and Religious
Sciences, Ankara/Türkiye
Prof. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Bölümü
Prof. Dr., Kyrgyz-Turkish Manas University, Faculty of Theology, Department of
Religious Sciences, Bishkek/Kyrgyzstan
E-posta: rdogan@divinity.ankara.edu.tr, recai.dogan@manas.edu.kg
ORCID ID: 0000-0001-9668-4563

Dilnoza Rahmatillaeva

Dr. (Aday), Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümü
PhD. (Cand.), Kyrgyzstan-Turkiye Manas University, Faculty of Theology, Department of
Religious Sciences, Bishkek, Kyrgyzstan.
E-posta: 1850d12004@manas.edu.kg
ORCID ID: 0000-0003-2765-8294

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 07 Mart/March 2022
Kabul Tarihi / Date Accepted: 21 Mayıs/May 2022
Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran/15 June 2022
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz-Haziran/ Summer-June
DOI: 10.46595/jad.1099422

Cite as / Atıf: Doğan, Recai-Rahmatillaeva, Dilnoza. "Kırgız Aile Değerleri", *Journal of Analytic Divinity* 6/1 (Haziran/June 2022), 164-187.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Recai Doğan-Dilnoza Rahmatillaeva)

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Katkıları / Author Contributions: Recai Doğan %60, Dilnoza Rahmatillaeva % 40

CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Web: <http://dergipark.org.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Öz

Toplumsal yapıyı oluşturan en önemli kurumlardan/gruplardan biri ailedir. Ailenin işlevsel açıdan önemi, onun toplum kültürünün aktarıldığı, bireyin ilk sosyalleşmesini gerçekleştirdiği, eğitildiği, terbiye edildiği bir kurum olması dolayısıyla. Bireyin kültürlenme ve toplumsallaşma sürecinin en önemli unsurları ise değerlerdir. Bireyin edindiği değerler toplumsal yapı, kurum ve yaşamın devamlılığı için kaçınılmazdır. Toplum ve değerler arasında doğrudan bir ilişki vardır. Aile de toplumun en temel kurumu olarak değerler üzerine kurulur, devam eder ve böylece toplumun sürekliliğine hizmet eder. Dolayısıyla ailenin sahip olduğu değerler kültürü/sistemi önemlidir. Araştırmanın konusu, Kırgızistan'da yaşayan ailelerin sahip olduğu değerlerdir. Araştırmanın temel problemi "Kırgız Ailesinin sahip olduğu değerler nelerdir?" sorusu çerçevesinde oluşturulmuştur. Çalışma, Kırgız ailesinin sahip olduğu temel değerleri belirlemeyi, bu değerlerin değişim sürecinden nasıl etkilendiği ortaya koymayı, geleneksel ve modern değerlerin etkileşiminin nasıl gerçekleştiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda elde edilecek verilerin, alana kuramsal katkı sağlamasının yanı sıra aile politikaları konusunda yapılacak çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın Kırgız toplum yapısının analiziyle ilgili çalışmalara da önemli veriler sunması beklenmektedir. Bu çerçevede çalışma Kırgız ailesinin sahip olduğu mevcut değerler sistemiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada aile ve Kırgız ailesinin tarihsel gelişimi gibi konular incelenmemiştir. Araştırmanın deseni, durum çalışmasıdır. Kırgız ailesindeki değerleri belirlemeyi ve betimlemeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Elde edilen nitel veriler, içerik analizi yöntemine tabi tutulmuştur. Araştırma, Kırgızistan'ın tamamını demografik özellikleriyle temsil edebilecek nitelikte olan Bişkek ve Oş bölgelerinden seçilen çalışma grubu ile gerçekleştirilmiştir. Bu bölgelerden biri ülkenin kuzeyinin diğeri ise güneyinin en büyük şehirleridir. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi ile birlikte maksimum çeşitlilik örnekleme uygulanmıştır. İstenilen verilere ulaşmak için görüşme yapılmış, katılımcı sayısı 20 aile olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Aile, Kırgız Ailesi, Değer, Değerler Sistemi

Abstract

One of the most important institutions/groups that make up the social structure is the family. The family institution is extremely important in terms of individual and social life. The functional importance of the family is that it is an institution where the culture of the society is transferred, the individual's first socialization, education and training takes place. One of the most important elements in the acculturation and socialization process of the individual is values. The subject of the research is to investigate the value system of families living in Kyrgyzstan. The main problem of the research can be expressed by the question "What are the values of the Kyrgyz family?" The main purpose of the study is to research the Kyrgyz family values/value system and to determine value structures. The study is important in terms of determining the value system of the Kyrgyz family, and determining the effect of the process of change on values, and the interaction of traditional and modern values. It is thought that the findings to be obtained from the research will make a theoretical contribution to the field, and will be the impetus for further studies on theme of family policies. In addition, it is

expected that the research will provide important data for studies on the analysis of the Kyrgyz society structure. In the study, subjects such as the family and the historical development of the Kyrgyz family were not examined. The design of the research is case study. It is a qualitative research aiming to identify and describe the values in the Kyrgyz family. The obtained qualitative data is subjected to the content analysis method. The population of the research is determined as Bishkek and Osh regions of Kyrgyzstan. These two regions with their demographic characteristics are capable of representing the whole Kyrgyzstan. One of these two cities is the largest city in the north of the country and the other is the largest city in the south. In the study sample preference, maximum diversity sampling was applied together with the purposive sampling method. Interviews were held to reach the desired data, and the number of participants was determined as 20 families.

Keywords: Family, Kyrgyz Family, Value, Values System

1. Giriş

Toplumun sosyolojik, psikolojik, ekonomik açıdan pek çok tanımı yapılmıştır. En genel anlamıyla toplum, “belli bir coğrafi mekânda yaşayan, işlevsel/fonksiyonel olarak farklılaşmış temel gruplardan oluşan, toplumsal ihtiyaçları karşılamak için etkileşim halinde olan, ortak bir kültürü paylaşan pek çok sayıdaki insanın oluşturduğu” (Şerif, 1985, 17) birlikteliktir. Toplum, insanların gelişigüzel bir araya gelmesiyle değil örgütlü, amaçlı, etkileşimli bir bütünlük olduğu için toplumsal yığın, kalabalık, toplumsal kategori gibi kavramlardan farklıdır (Aydın, 1996, 22-23).

Toplumda, “organize olmuş sosyal ilişkiler bütününe başka bir ifadeyle toplumun çevresine ise toplumsal yapı” (Tan, 1981, 102) denir. Toplumsal yapı, toplumun devamlılığını sağlayan aile, eğitim, din, hukuk, siyaset, ekonomi, ahlak gibi toplumsal kurumlardan oluşur. Toplumsal kurumlar, toplumun temel ihtiyaç ve görevlerini karşılamak için kurulmuş değer, norm ve eylem kalıplarıdır (İşçi, 2000, 5-6).

Birey, belli bir toplum ve onun kültürü içinde dünyaya gelir. İçine doğduğu toplumun maddi ve manevi kültürünü ve uygulama biçimlerini çevresiyle etkileşim kurarak öğrenir, içselleştirir, tutum ve davranışlara dönüştürür. Böylece toplumsallaşır. Toplumsallaşma bireyin, “içine doğduğu toplumun, kültürün veya grupların düşünce kalıplarını, yaşam tarzlarını, değerlerini sosyal yapının içinde sosyal etki sahibi kişi ve kurumlarla etkileşim kurarak öğrenmesi, kendi davranışlarını öğrendiği değerlere, normlara ve kurallara göre tercih ve kontrol etmeye başlaması” (Esgin, 2014, 75) sürecidir.

Toplumun ve toplumsal kurumların devamlılığını sağlayan en önemli faktör, sahip oldukları ve kuşaktan kuşağa aktardıkları değerlerdir. Onun içindir ki, toplumsallaşma en genel anlamıyla toplum değerlerin aktarılma süreci olarak da tanımlanabilir. Değer mahiyeti, hangi özelliklere sahip olduğu/olması gerektiği, yerelliği ve evrenselliği yani zamana, kişilere, toplumdan topluma değişip değişmediği gibi yönleriyle incelenmiş ve

farklı disiplinlerce kendi bakış açılarına göre sınıflandırılıp tanımlanmış bir kavramdır (Feather, 1975, 16-18; Güngör, 1998, 11-13). Genellikle değer, bir toplumda veya toplumsal grupta bireylerin benimseyip uyguladıkları her türlü kural, duyuş, düşünce, davranış, uygulama ve kıymetler olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 2011). Daha geniş bir tanımla değer, "hangi davranışların veya hedeflerin istenir olduğunu tanımlayan, kendi arasında görece öneme göre sıralanan, bireyin kendisini, başkalarını, nesnelere, olayları ve tüm yaşantılarını değerlendirmek için ölçüt olarak kullandığı, kişinin tutumlarını etkileyen, davranışlarını motive eden, bireyin içinde yaşadığı ailede, toplumda, okulda ve sosyal çevrede öğrendiği, soyut bilişsel kavram"lardır (Rokeach, 1973, 12). Değerler, tutumlara ve davranışlara rehberlik eden temel ilkelerdir (Ersoy, 2006, 37). Değerler inanç, istek, tercih ve arzuları yansıtır ve bireyler için hüküm içerir. Başka bir ifadeyle değer, söz, tutum ve davranışlara iyi, kötü, güzel, çirkin, doğru, yanlış vb. şeklinde kıymet biçilmesi, hüküm ve yargıda bulunulmasıdır. Değerler, insan davranışlarının şekillenmesine etki eder ve toplumun kendi varlık ve işleyişini devam ettirmede önemli bir araçtır (Güngör, 1998, 27-29).

Değerler genel olarak; değişebilir ve değişmez değerler olarak sınıflandırılır. Değişebilir olanlarla kişiye, topluma, cinsiyete, yaşa, eğitime, sosyal statüye göre değişebilen değerler anlaşılır. Örneğin; düğün, cenaze vb. törenler toplumdan topluma değişebilir. Yine hangi kitabın, filmin veya eşyanın güzel olup olmadığı yaşa, cinsiyete, eğitim seviyesine ve sosyal statüye göre değişebilir. Değişmez yani nihai olanlarla ise sevgi, saygı, doğruluk, dürüstlük, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, hoşgörü, paylaşma ve yardımlaşma vb. gibi değerler kastedilir. Bunlar üst değerlerdir. İçerikleri ve yükledikleri olgu, olay ve nesnelere farklı olabilmekle birlikte anlamları benzerdir (Keskin, 2016, 1490-1493).

Toplumsal yapıyı oluşturan en önemli kurumlardan/gruplardan biri ailedir. Ailenin felsefi, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik pek çok tanımı yapılmıştır. Aileyle ilgili yapılan bilimsel çalışmaların aile tanımlarındaki ortak nokta, sosyal yaşamın ana şekillerinden biri olarak görülmesi ve sosyal bir grup, birlik veya kurum olarak kabul edilmesidir (Erjem, 2018, 41-43). Bu bağlamda toplumsal yapının temel bileşeni ve toplumsal bir kurum olarak aile, "üyelerinin birbiriyle dayanışma ve işbirliği içinde olduğu, manevi, ekonomik, sosyal ve koruyucu faaliyetler ile çocukların bakımında işbirliği yapan, çekirdeğini iki yetişkinin oluşturduğu temel sosyal birime" (Aydın, 1996, 35) denir. Toplumun temelini oluşturan aile, sosyal örgütlenmenin de esasını oluşturur. Hangi çağ ve coğrafyada olursa olsun "aile kurmak" toplumların en önemli özelliğidir ve onun içindedir ki, pek çok sosyal bilimci ailenin en temel toplumsal kurum olduğu ve içinde bulunduğu toplumu yansıtan bir sosyal birim/grup/kurum olduğu konusunda hem fikirdir (Rapley - Hansen, 2006, 591; Eröz - Güler, 1998, 36-37; Gökçe, 2004, 9-10).

Sosyolojik biliminde aile kurumu görevleri, üye sayısı, evlenme tarzları, oturma yeri ve otorite dağılımı gibi farklı değişkenlere göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflamaların içinde

en yaygın olanı “görevleri” ve “aile üye sayısı” açısından yapılan “Büyük/Geleneksel Aile” ve “Küçük/Çekirdek Aile” sınıflamasıdır. Büyük aile, “kırsal alanda yaşayan, tarımla geçimini sağlayan, akrabalık bağları kuvvetli, aile adının önem ifade ettiği, erkeklerin karar almada ön planda olduğu, yaşlı erkeklerin ya da erkeklerin aile sorumluluğunu üstlendiği, geleneklere bağlı aile” (Gökçe, 2004, 190) küçük aile ise “anne baba ve çocuklardan oluşan, endüstriyel gelişmeler sonucu ortaya çıkan, kentte yaşayan, karar alma mekanizmalarının üyeleri arasında paylaşıldığı, bazı işlevlerinin aile dışı kurumlara bırakıldığı aile” (Gökçe, 2004: 191-192) olarak tanımlanır.

Toplumdan topluma, ailenin görevi, niteliği ve üyelerinin sayısı gibi ögeler değişmekte ve bunlar aile tanımlarına da yansımaktadır. Diğer taraftan toplumsal yapıdaki özellikle sosyo-ekonomik değişimler ailenin zaman içinde değişimine yol açmıştır (Macionis, 2008, 462-463). Bununla birlikte araştırmalar, ailenin toplum hayatının devamını sağlaması, aile üyeleri arasındaki duygusal ilişkileri, üyelerin birbirlerine karşı görev ve sorumlulukları, kendine özgü kurallarla kuşatılmış olması gibi özelliklerini hemen her toplumdaki aile tipinde görülen ortak özellikler olarak değerlendirmektedir (Eröz - Güler, 1998, 17; Gökçe, 2004, 33).

Ailenin biyolojik, ekonomik, eğitim başta olmak üzere bazı görevleri vardır. Aile, bir taraftan kadın erkek ilişkisinin meşru bir zeminde yürümesini sağlarken diğer taraftan kişinin huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmesine uygun bir ortam oluşturur. Çocuğun hayatta kalıp neslin devam etmesine hizmet eder. İnsanın sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için gereken koruma ve bakım en iyi şekilde aile içinde mümkün olur. Bunların yanı sıra insanın ruhsal veya manevi ihtiyaçlarının en iyi karşılanabileceği yer aile kurumudur. Diğer taraftan aile, bireyin ilk eğitimini aldığı ve onun vasıtasıyla topluma katıldığı kurumdur. Kişi, inançları, değerleri, hak ve hukuku, örf ve âdetleri yani kültürünü öncelikle aileden alarak kişiliğinin temelini atar. Birey, toplumsal kural ve görevleri, bunlara uymanın önemini ailede görür, öğrenir ve böylece sosyalleşir (Feather, 1975, 67-70).

Ailenin fonksiyonel olarak önemi, toplumun maddi ve manevi kültürünün aktarıldığı, bireyin ilk sosyalleşmesini gerçekleştirdiği, eğitildiği, terbiye edildiği bir kurum olmasındandır. Başka bir ifade ile aile kişinin kültürlendiği, toplumsallaştığı en temel birim olarak aynı zamanda toplum kültürünün çeşitli unsur ve şekillerinin işlenerek yeni yetişen nesillere aktarıldığı kurumdur (Gökçe, 2004, 42-43; Eröz - Güler, 1998, 74-75).

Bireyin kültürlenme ve toplumsallaşma sürecindeki en önemli unsurlardan biri de değerlerdir. Edindiği değerler toplumsal yapının, kurumun ve bireyin yaşamının devamlılığı için kaçınılmazdır. Bundan dolayı toplum ve değerler arasında doğrudan bir ilişki vardır. Aile de toplumun en temel kurumu olarak değerler üzerine kurulur, devam eder ve böylece toplumun sürekliliğine hizmet eder. Dolayısıyla ailenin sahip olduğu değerler kültürü/sistemi önemlidir (Güngör, 1998, 27-28).

Sanayileşme ile beraber ailenin eskisine oranla yapısı ve işlevleri değişmiştir. Toplumsal yapıda meydana gelen her değişme ailenin bir başka unsurunu etkileyerek dönüşümüne sebep olmuş ve olmaktadır (Aydın, 1996, 43-44). Özellikle ekonomik yapı/yaşamda gerçekleşen değişimler aile yapılarını da dönüştürmüş, ona yeni bir şekil ve işlev kazandırmıştır (İşçi, 2000, 27-28). Bu bağlamda geleneksel aile tipinin yerini modern çekirdek ailenin almaya başladığı söylenebilir. Ancak bu gelişmeler, önceden var olan geleneksel geniş aile yapısını tamamen yok ettiği anlamına da gelmez. Fakat günümüz toplumsalının ailenin kazandığı yeni yapı, anlam ve işlevi üzerindeki etkisi de görmezden gelinemez (Gökçe, 2004, 34-35) Bu çerçevede kırsal kültürün ve ilişki düzeylerinin egemen olduğu aile düzeni içindeki erkek ve kadının pozisyonu değişmiş, kadın ailenin gelir getiren bir üyesi olarak modern dönemde dönüşüm göstermiştir (Şerif, 1985, 47). Buna bağlı olarak aile içindeki hiyerarşik ilişkilerin yapısı da değişime uğramıştır. Aile bireyleri arasında bir eşitlikten söz edilir olmuş, alınan kararlarda kadının etkisi, yeni konumuna bağlı olarak artmıştır. Hatta günümüz toplumlarında vurgusu yapılan bireyselleşme ve özgürlük söylemleri ile cinsler arasında farklı ilişki şekilleri ile evlilik dışı birliktelikler ortaya çıkmış, evlilik dışı çocuk oranı artmış, hatta ailenin yerini hızla bir arada yaşayan fakat evli olmayan çiftler almaya başlamıştır. Bu aile tipinde, çocuk yetiştirmede de önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan eskiden çok çocuk sahibi olmak önemliyken günümüzde çocuğun eğitim ve yetiştirme masraflarının artması, bakım ve yükümlülüklerinin modern anne babalar için zorlayıcı olması gibi sebeplerle, çocuk sayısının azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Bütün değişimlere rağmen aile sosyal bir olgu olarak sosyalleşmenin en önemli aktörü olarak varlığını sürdürmektedir (Inglehart 1997, 44-48).

Toplumun en önemli kurumu olarak aile, üstlendiği rol ve yerine getirdiği işlevleri ile geçmişten günümüze hemen her toplumun kendi özelliklerini yansıtmaktadır (Parsons, 2005, 121-122). Milletlerin ayırıcı vasıflarını, değer yargılarını, inanç ve düşünce kalıplarını bünyesinde barındıran, değer ve düşünce kalıplarının aktarılmasını ve nesiller arası bağın sürdürülmesini sağlayan aile, kendi özünde var olan bir değere sahiptir. Başka bir ifadeyle aile, sadece toplumsal değerlere sahip değil aynı zamanda bizatihi varlığı bir değer olan ve hala geçmişten devralıp sahip olduğu değerleri yeni nesillere aktaran en etkili ve önemli kurum olma özelliğini devam ettirmektedir (Güngör, 1998, 39; Eröz - Güler, 1998, 68; Abay - Demir, 2014, 127-132).

Kırgız ailesi de geçmişten günümüze uzanan ve Kırgız toplumunun maddi ve manevi değerlerini yansıtan bir değerdir. Kırgız ailesi, varlığını korumasına karşın dünyadaki, bulunduğu coğrafya ve ülkesindeki gelişim ve değişimlerden etkilenerek gelmiştir. O da dünyadaki sanayileşme, bireyselleşme vb. dinamiklerden etkilenmekte ve bu durum onun yapısını ve işlevini değiştirmektedir. Bu değişimden Kırgız ailesinin sahip olduğu değerler de etkilenmektedir.

Toplumsal yapıyı oluşturan kurumların sahip olduğu değerlerin araştırılması toplum yapısındaki değişimin incelenmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda bu makalenin konusu, Kırgızistan'da yaşayan ailelerin sahip olduğu değerlerin ne olduğudur. Araştırmanın temel problemini ise "Kırgız ailesinin sahip olduğu değerler nelerdir?" sorusu oluşturmaktadır. Bu temel problem ile ilişkili olarak araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Kırgız ailesi hangi değerlere sahiptir?
2. Ailede hangi değerlere öncelik verilmektedir?
3. Aile değerlerinin aktarılma süreçleri nasıl gerçekleşmektedir?
4. Kırgız aile değerlerini nasıl bir gelecek beklemektedir?

2. Araştırmanın Amacı

Herhangi bir toplumun/kurumun yapısının analiz edebilmesi, o toplumdaki/kurumdaki bireylerin toplumsal değerlerinin bilinmesi ile mümkündür. Böylece o toplumun/kurumun yapı ve işleyişine ilişkin ileriye yönelik projeksiyonların yapılabilmesi de mümkün hale gelir. Dolayısıyla değer araştırmaları toplumsal/kurumsal yapıyı çözümlenmede çok önemli bir rol ve göreve sahiptir (Rokeach, 1973, 101-103).

Toplumsal yapıyı oluşturan en önemli kurum ise ailedir. Çünkü aile hem toplumun temeli hem de sosyalleşmenin kaynağıdır (Rapley - Hansen, 2006, 591). Bu araştırmada, Kırgız toplumunda aile ve değerler ilişkisi ile ailenin nasıl bir değer olduğu tespit edilmeye çalışılmış, ailenin toplumsal öneminin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada, Kırgız ailesinde geçmişten günümüze ailenin önemi, aile içinde hangi değerlerin yaşatıldığı/yaşatılmaya çalışıldığı, öncelikli olarak hangi değerlere önem verildiği, aile değerlerindeki değişimler ve aile büyüklerinin çocuklarla ailevi değerleri yaşatıp devam ettirmede onlarla nasıl bir iletişim kurduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylece çalışma ile Kırgız aile değerlerini nasıl bir gelecek beklediğiyle konusunda yapılabilecek bir projeksiyona da bulgular sunmak hedeflenmiştir.

3. Araştırmanın Önemi

Bütün toplumlarda ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, teknolojik değişimlere paralel toplumsal yapı, kurum ve kuruluşlarda değişimlerin olduğu bir gerçektir. Bu değişimin somut olarak görülebildiği kurumlardan biri, geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş ve sanayileşme ile birlikte aile kurumunda meydana gelen değişimlerdir (Gittins, 1991, 11-12; Kâğıtçıbaşı, 2000, 88-89). Kırgızistan'da da son yıllarda yaşanmakta olan değişim sürecinde toplumun temelini oluşturan aile kurumunda önemli değişimler yaşandığı konu ile ilgilenen herkes tarafından görülmekte ve üzerinde konuşulmaktadır.

Literatür incelendiği zaman aile kurumunun tarihsel gelişimi, aile içi ilişkiler, aile problemleri, aile ve evlilik, din ve aile vb. konularda pek çok araştırmanın yapıldığı

görülmektedir. Ancak aile ile ilgili araştırmalar son yıllarda daha çok sosyolojik bakış açısıyla aile yapısı araştırmalarına doğru evrilmiş ve özellikle aile değerleri üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda toplumu oluşturan çeşitli kesimlerce aile değerleri ile ilgili pek çok çalışma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Toplumsal yapıyı oluşturan temel kurum olarak aileyle ilgili bu tür araştırmalar, daha çok ülkelerin aile kurumuyla ilgili kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve üniversiteler tarafından projelendirilerek alan araştırmaları olarak yapılmaktadır. Araştırmaların neredeyse her yıl tekrarlanarak yapılmasının toplumsal değişim ve dönüşümün aile üzerindeki etkileri ilişkili olduğu açıktır. Onun içindir ki, her toplum, toplumsal yapı analizlerini gerçekçi temellere dayandırabilmek için aile kurumu ile ilgili araştırmalara önem vermektedir. Türkiye’de de aile yapısı/değerleri araştırmaları ilgili bakanlık veya genel müdürlükler tarafından Aile Yapısı/Değerleri Araştırması adıyla 2000li yıllardan itibaren belirli aralıklarla tekrarlanarak yapılmaktadır. Örneğin T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğüne (ASAGEM), 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2016, 2018 yıllarında Aile Yapısı Araştırması, Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı, Türkiye’de Aile Değerleri adlarıyla alan araştırmaları yapılmıştır (ASAGEM, Aile Yapısı Araştırması, 2006; Aile Değerleri Araştırması, 2009; Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011, 2016, 2018). Bunun yanı sıra sivil toplum örgütlerinin (TESEV, 2005) aile araştırması yanında Karadaş’ın (2013) televizyon reklamlarında aileye ilişkin değerlerin temsili, Özyürek ve arkadaşlarının (2016) üniversite öğrencilerinin aile değerlerine yönelik görüşleri, yine Özyürek ve arkadaşlarının (2019) yetişkinlerin aile değerlerinin kişisel bazı değişkenlere göre incelenmesi ile Ekşi ve arkadaşları tarafından yapılan Türkiye’de aile değerleri gibi pek çok akademik araştırma da gerçekleştirilmiştir.

Kırgız ailesinin tarihsel geçmişi, sahip olduğu değerler vb. konularla ilgili çalışmalar vardır. Ancak son yıllardaki değişim sürecinden Kırgız aile yapısının ve değerler sisteminin nasıl etkilendiği ile ilgili tespit edebildiğimiz kadarıyla bir alan araştırması yapılmamıştır. Bu çalışma, Kırgız ailesinin değerler sisteminin belirlenmesi, değişim sürecinde değerlerinin nasıl etkilendiğinin, geleneksel ve modern değerlerin etkileşiminin nasıl gerçekleştiğinin belirlenmesi açısından önemlidir. Araştırmadan elde edilecek bulguların alana kuramsal katkı sağlamasının yanı sıra ilgililerin aile politikaları konusunda yapacakları çalışmalara da katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın Kırgız toplum yapısının analiziyle ilgili çalışmalara da önemli veriler sunması beklenmektedir.

4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamı, Kırgız ailesinin değerler sistemidir. Bu çerçevede çalışma, Kırgız ailesinin mevcut sahip olduğu değerler sistemiyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada aile ve Kırgız ailesinin tarihsel gelişimi gibi konular incelenmemiştir. Bu çerçevede araştırma;

- Kırgız ailesinde hangi değerlere öncelik verildiği, değerlerin aktarılma süreçleri ve Kırgız aile değerlerini nasıl bir gelecek beklediği,
- Bişkek ve Oş bölgesi,
- 20 aile ile derinliğine mülakat ve
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme (semi-structure interview) ile sınırlandırılmıştır.

5. Hipotezler ve Varsayımlar

Bu araştırma nitel verilere dayalı bir içerik analizi çalışması olduğundan hipotez olarak araştırma soruları kullanılmıştır. Araştırma soruları ilgili kısımda verilmiştir.

Araştırmanın varsayımları ise şunlardır:

1. Çalışma grubundaki aileler, araştırmada kullanılan veri toplama araçlarındaki sorulara içten, samimi ve dürüst cevap vermişlerdir.
2. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat soruları, Kırgız ailesindeki değerleri belirleyebilecek niteliktedir.

6. Araştırmanın Yöntemi

6.1. Çalışma Grubu

Araştırmada tercih edilen desen/ model, amacı belirli bir duruma ilişkin sonuçlara ulaşmak olan “durum çalışması”dır. Bu bakımdan araştırma amaç bakımından betimleyici nitel bir alan araştırmasıdır.

Nitel araştırmalarda amaç, ulaşılan verileri tümele genellemek değil aksine elde edilen veriler içerisinde bulunan bağlamı betimlemektir. Ancak yine de tikel durumlardan elde edilen veriler aynı bağlama sahip tümeller hakkında ipuçları sunabilmektedir (Bryman, 2001, 47-49). Bu açıdan istatistiksel olarak genelleme amacı olmaksızın analitik aktarılabilirlik açısından araştırmanın çalışma grubu, Kırgızistan’ın Bişkek ve Oş bölgelerindeki amaçlı örneklem ve maksimum çeşitlilik ile belirlenen 20 aile olarak belirlenmiştir. Bu iki bölgenin seçilme sebebi, Kırgızistan’ın tamamını demografik özellikleriyle temsil edebilecek nitelikte olmasıdır. Biri ülkenin kuzeyinin diğeri ise güneyinin en büyük şehirleridir.

Çalışma grubu tercihinde amaçlı örnekleme yöntemi ile birlikte maksimum çeşitlilik örnekleme uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı araştırmasına uygun olan kişileri tercih etmektedir. Maksimum çeşitlilik örnekleme ise konu ile ilgili tüm boyutlar üzerindeki farklılıkları görebilmek için amaçlı olarak seçilerek oluşturulmaktadır (Creswell, 2003, 69-71). Dolayısıyla çalışma grubu, sadece evli -ikisi dul- olan kişilerden oluşturulmuştur. Araştırmanın amacını yansıması için çalışma grubu üyelerinin yaşları, yaşadıkları yerleşim yeri, eğitim düzeyleri, meslekleri, evlilik süreleri, çocuk sayıları gibi değişkenler açısından farklılaşması önem taşımaktadır. Bu yüzden çalışma grubunda farklı

boyutları temsil eden katılımcı aileler tercih edilmiştir. Aynı zamanda araştırmanın problematiğine farklı boyutlarda katkı sağlayacağı için Bişkek ve Oş ilinin tüm kısımlarını temsil edebilecek maksimum çeşitliliğe ulaşılmaya çalışılmıştır. İstenilen verilere ulaşmak için görüşme yapılan katılımcı sayısı 20 aile olarak belirlenmiştir.

Araştırma bulgularının elde edildiği 20 kişiden oluşan çalışma grubunun özellikleri şunlardır.

Cinsiyetleri: 18'i kadın, 2'si erkektir.

Yaşları: 30-40 arası 5; 41-50 arası 5; 51-60 arası 4; 61 ve üzeri 6 kişiden oluşmaktadır.

Medeni durumları: 18'i evli, 2'si duldur.

Eğitim düzeyleri: Eğitimi olmayan 6; ortaokul 6; yüksekokul 8'dir.

Evlilik süreleri: 10-20 arası 8; 21-30 arası 2; 31-40 arası 6; 41 ve üzeri 4'dür.

Evlenme yaşları: En küçük evlenme yaşı 17, en büyük evlenme yaşı 30'dur. Buna göre 15-20 arası 11; 20-30 arası 9'dur.

Çocuk sayısı: En az çocuk sayısı 2, en fazla çocuk sayısı 9'dur. Buna göre 2-4 arası 13; 5-6 arası 3; 7 ve yukarısı 4'dür.

Aile türü: Çekirdek aile 12; büyük aile 8'dir.

Çalışma grubunun büyük kısmını bayanlar oluşturmaktadır. Bunun sebebi mülakatı yapan araştırmacıların bayan olması ve erkeklerin bu tür bir mülakata istekli olmalarındandır. 30 yaş üzeri ve evlilik süreleri fazla olan katılımcıların seçilme sebebi, aile kurumunu içselleştirmeleri ve deneyimleri olmasındandır. Yine katılımcıların büyük çoğunluğunun aile türünün çekirdek aile olmasına rağmen bunların evlilik yaşamlarının ilk yıllarında büyük aile daha sonra çekirdek aileye dönüştüğü anlaşılmaktadır.

6.2. Veri Toplama Araçları

Ailelerden elde edilen veriler ise nitel araştırma geleneğinde derinlemesine bilgi sağladığı için mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Mülakatta ise yarı yapılandırılmış mülakat tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme önceden belirlenmiş bir çerçeveye sahip olması ile birlikte araştırmacıya sorular noktasında görüşme esnasında esneklik sağladığı için tercih edilmiştir (Balcı, 2005, 142-143).

Yarı yapılandırılmış görüşme için "Ailelerle Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Görüşme formu son halini almadan önce üç aile ile pilot uygulama yapılmıştır. Soruların anlaşılabilirliği ve kapsam geçerliliği test edilerek gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Aynı cevaplara götüren sorular tek soru altında birleştirilerek mülakat süresi de göz önüne alınarak forma son hali verilmiştir. Ayrıca form, alanında uzman iki akademisyen ile paylaşılarak görüş ve önerileri alınmıştır. Görüşmeler için ailelere "Bilgilendirilmiş

Gönüllü Onam Formu" hazırlanmıştır. Görüşme süresi için öngörülen zaman her bir aile için 40 dakika olarak tasarlanmıştır.

6.3. Veri Analizi

Ailelerle yapılan mülakatların, katılımcıların izniyle ses kaydı yapılmıştır. Mülakat yoluyla elde edilen nitel verilerin analiz ve çözümlenmesinde ise "betimsel içerik analizi" (Baltacı, 2018, 114) yapılmıştır.

Deşifre edilen mülakatlardan elde edilen verilerin kodlanmasında Nvivo programı kullanılmıştır. Ulaşılan kodlar daha sonra hem araştırmacılar tarafından kontrol edilmiş hem de bu konuda uzman görüşüne başvurulmuştur. Çalışma grubundan yapılan alıntılar K1, K2 kısaltmalarıyla verilmiştir.

7. Bulgular ve Yorumlar

Kırgız ailesindeki değerleri belirlemek amacıyla katılımcılara yöneltilen soruların cevaplarından elde edilen nitel verilerin analizi üç ana tema altında toplanmıştır. Bunlar "Aile Değerleri", "Değerler Aktarımı" ve "Değerler ve Değişim" dir.

7.1. Aile Değerleri

Katılımcıların, "Ailenizde hangi değerlere önem veriyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevaplar araştırmanın "Aile Değerleri" temasını oluşturmaktadır. Bu temada, katılımcıların Kırgız ailesinde hangi ailevi değerlerin olduğu ve bunların önemi ile ilgili görüşleri yer almaktadır. Dolayısıyla katılımcıların yukarıdaki soruya verdikleri cevaplar, bir ailenin üzerine kurulu olması gereken değerlerin neler olduğu, Kırgız ailesinin geçmişten günümüze ne gibi değerlere sahip olduğunu, hangilerine daha çok öncelik verildiğini, hangilerinin daha az öneme sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların cevapları aynı zamanda aileyi nasıl algılayıp yaklaştıklarını göstermesi açısından da önemlidir.

Katılımcıların çoğunluğu ailelerinde önem verdikleri değerleri sıralamadan önce aile kurumu ile ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda konuşmalarında aileyi, orada olması gerektiğini düşündükleri bütün değerleri kuşatan "hayat yolu", "sıcak bir yuva", "emanet", "küçük bir devlet", "terbiye/eğitim ocağı", "toplumun temeli", "özel alan", "huzur ortamı", "kurallar topluluğu" gibi kavramlardan biriyle betimleyerek sözlerine başlamıştır. Yine hemen her katılımcı ailenin kutsallığına vurgu yapmıştır. Katılımcıların aile benzetmesiyle ilgili bazı örnekler şunlardır:

"Benim ailem kendim için en sıcak, en güvendiğim, rahat ettiğim, özlediğim, benim için özel alan, bana ait olan ortamdır." (K20)

"Aile, toplumun en küçük ama en önemli parçasıdır. Aynı zamanda bir memleketin temelidir. Bir devletin alt yapısı olan aile ne kadar güçlü olursa o devletin temeli o kadar sağlam olur." (K1)

“Aile demek terbiye, eğitim ocağı demektir. Bir ailede bulunan aile bireylerinin birbiri ile olan bağlantısı, ilişkisidir.” (K4)

“Çocukların terbiye gördüğü yuva demektir.” (K5)

“Aile, kendimizin inşa ettiğimiz küçük bir devlet birimidir. O küçük devletin kendine göre kural ve yasakları vardır. Aile bireyleri için o yasalar, değerlerdir.” (K7)

“Aile, kutsaldır. Aile demek hayat yolun demektir.” (K8)

“Aile benim için Yüce Allah’ın insanoğluna armağan ettiği en değerli, paha biçilmez sıcak yuvadır. Allah’ın takdir ettiği kocan ve çoluk çocuğundur. Hayat yolunda beraber yürüyeceğine dair verdiği kararındır. İyi ve kötü günde elinden tuttuğun, hayatın zor anlarında yanında olduğun yol arkadaşındır. Esas olan seçtiğin yol eğri olsun, düz olsun tuttuğun eli bırakmamaktır. İşte o zaman aile ocağı sıcacık olur.” (K10)

“Aile, küçük bir devlettir.” (K17)

Katılımcılar ailenin kendileri için önemini, yaptıkları benzetmelerle açıklamaya çalışmışlardır. Aslında aile benzetmeleri, aileye yaklaşımlarını başka bir ifadeyle aileye yükledikleri anlamı da içermektedir. Aile metaforları ne olursa olsun hemen hepsinin ortak noktası, aileyi toplumsal yapının en önemli birimi ve temeli olarak kabul edip değerlendirmeleridir.

Katılımcıların “Ailenizde hangi değerlere önem veriyorsunuz?” sorusuna ilişkin ifadelerinden bir ailenin sahip olması gereken değerler konusunda istisnasız olarak hepsinin vurguladığı dört değer ön plana çıkmaktadır. Bunlar saygı, sevgi, güven ve adalettir. Bunların yanı sıra sırasıyla “dürüstlük, sabır, hoşgörü, merhamet, yardımlaşma, iyimserlik, kul hakkı yememek, temizlik, sorumluluk, kanaatkârlık, akrabayla ilişkilerin devam ettirilmesi, komşulara iyi geçinmek” katılımcıların vurguladıkları diğer ailevi değerler arasında öne çıkanlardır.

İkisi hariç bütün katılımcıların aile denince ilk söylediği değer saygı, sonra sırasıyla sevgi, güven ve adalettir. Katılımcıların saygı değerine ilişkin yaptıkları açıklamalarından anlaşılmaktadır ki, saygı değeri, Kırgız ailesinin sahip olduğu değerleri kapsayan üst bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu durum, onların aileyi devlet, emanet, toplum ve terbiye gibi benzettikleri kavramlarla da uyumludur. Buna aileyi bir “terbiye/edebiyat ocağı”na benzeten 36 yaşında olup 24 yaşında evlenen üniversite mezunu 3 çocuk annesi K4’ün ifadeleri örnek verilebilir.

“Aile demek terbiye, eğitim ocağı demektir. Bir ailede bulunan aile bireylerinin birbiri ile olan bağlantısı, ilişkisidir. Birbirine olan saygısı demektir... Her evin, ailenin kendi kuralları vardır. Örnek verecek olursak, sofraya baba gelmeden oturmamak, sofradan hep beraber dua etmeden kalkmamak, elini büyüklerden önce uzatmamak, sofranın üzerinde güler yüzlü davranmak gibi değerleri sayabiliriz. Bu gibi değerler söylenilmesi basit gözükse bile

aslında aile hayatımızda olsun, çevre hayatımızda olsun çok değere sahiptir... O yüzden aile, hayatımızın başlangıcıdır, terbiyecisidir.”

Katılımcıların çoğu birincil ailevi değer olarak saygıyı vurgulamalarına rağmen bu değerlerin yanında daima sevgi değerini de zikretmişlerdir. Onun için saygının ve sevginin birlikte Kırgız aile değerleri arasında ayrılmaz bir ikili olduğunu söylemek mümkündür. Bu iki değere özellikle özen gösterildiği ve katılımcıların ailenin bu iki değer üzerine kurulu olduğunu farkında oldukları söylenebilir.

“Ailede mutluluğun temeli sevgi ve saygıdır. Seven kimse saygı da duyar...” (K17)

“Bizim ailemizde sevgi ve saygı çok önemli. Bunlar olmadan aile olmaz. Diğer bütün her şey sevgi ve saygı üzerine kurulur...” (K20)

Katılımcılar, saygı ve sevgi kadar güven ve adalet değerlerine de açıklamalarında sık sık değinmekte ve bu iki değer ailenin devamındaki önemini vurgulamaktadırlar.

“Biz ailemizde öncelikle saygıya sonra da adaletle çok önem veririz. Çünkü saygının devamı da adalet ile olur. Devletin adaletinin temeli ailenin adaletiyle başlar...” (K2)

“Bizim ailemizde değer her zaman en önemli değerdir. Eşim bana güvenir ben de ona güvenirim. Güven olmazsa sevgi de olmaz saygı da olmaz...” (K11)

Kimi katılımcılar paylaşma, yardımlaşma, sabır, büyüklere saygı göstermek, anne ve babaya hürmet etmek vb. değerleri dini, milli ve ahlaki değerler içinde almakta ve bu değerlere önem verdiklerini vurgulamaktadır. Bu değerlerin aile ortamında yaşatılmasının ailenin devamındaki önemini belirtmektedirler. Örf ve âdetleri de bazen bu iki kategoride bazen de ayrı olarak vurgulamaktadırlar.

“Ailede saygı, sevgi, merhamet olması lazım. Hz. Peygamber’in ailesinden örnek alarak kendi hayatımızı güzelleştirmemiz lazım. Her zaman Allah için sabrederek gelişti güzel davranmamalıyız. Aile üyelerinin arasında sabır, şükretmek, saygı göstermek yer alırsa o zaman bir ailenin temeli sağlamlaşır.” (K2)

“Aile, kutsaldır... Hayâ, utanma, saygı duymak, hizmet etmek, dua almak, değer vermek en önemli değerlerdir. Bu değerlerin yaşandığı aile hiçbir zaman başkasının kölesi olmaz.” (K9)

“Benim aile hayatımda ilk önce doğru söz olmaya, adaletli davranmaya, kul hakkı yememeye birinin kalbini kırmamaya önem veririm. Bunun dışında her zaman temizliğe önem veririm. Kocamın gözüne çirkin şeylerin bulaşmasına izin vermem...” (K12)

“...Küçüklere örnek olmak, adaletli davranmak, yalana yol vermemek, hoşgörülü davranmak gibi değerler hayatımızın kuralları olması lazım. İnsanın gönlü ayna gibidir. Onu kırmadan koruyabilmek ve taşımak mühimdir. Para pul bu dünyanın hastalığıdır. İnsanları elinden kalbine bulaştığı zaman insanlığından alıkoyar. O yüzden insanın gönlü

her şeyden yücedir. Söz yerinde konuşulması lazım. Hayatımda insanlığa önem verdim. Çocuklarımı da o yolda terbiye etmeye çalışıyorum.” (K14)

“Değerler bizim sosyal hayatımızı her zaman kökten etkiler ve düzenler. Bizim aile hayatımız oldukça doğal diyebilirim. Sevgi, doğru davranış, iç huzur, eşitlik, insanlık onuru, paylaşma, merhamet ve dürüstlük v e benzeridir. Bahsettiğim değerler hayatımıza önem katar. Hayatımızla ilgili konularda karar verirken bile bu değerlerin yeri yüksektir.” (K16)

Akraba ve komşularla iyi ilişkiler kurup onlarla iyi ve kötü günlerde görüşmek, ilişkileri devam ettirmek de Kırgız ailesinde önem verilen değerdir. Kimi katılımcılar bunu dini bir görev ve sorumluluk olduğunu ısrarla vurgulamaktadır. Akraba ilişkilerinin paylaşma ve yardımlaşmayı artırdığını dolayısıyla akrabalarla görüşmenin bu değerlerin yaşatılmasındaki önemini belirtmektedirler. Onun için çocuklarını, akrabalarına özellikle önemli günlerde götürdüklerini vurgulamaktadırlar. Kırgız ailesinin büyük çoğunluğunun hala anne, baba, çocuklar, büyük anne, büyük baba bir arada yaşamasının bu durumu kolaylaştırdığını da ifade etmektedirler. Ancak bazı katılımcılar akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin önemli olmasına karşın şehir hayatının bu tür ilişkileri artık zayıflattığını da ısrarla belirtmektedir.

“Özel ve önemli günlerde, bayram ve düğünlerde kesinlikle görüşürüz.” (K19)

“Bizim burada yaşayan akrabalarla sık sık görüşürüz. Ancak uzakta olanlar da var. Onlar yılda bir kere. Ama mümkün olduğunca telefon etmeye gayret ediyoruz. Görüntülü konuşuyoruz...” (K13)

“Akrabalarımızla sık sık görüşürüz. Çocuklarımın da görüşmesini her zaman ister ve yaparım. Eğer aile bağları koparsa aile zayıflar değil mi...” (K7)

“Akrabalarımınla görüşmek dinimin bir emri. Peygamberimiz de her zaman böyle yapardı...” (K17)

7.2. Değerler Aktarımı

Katılımcıların “Aile değerlerinizin yaşatılması için neler yapıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar, çalışmanın “Değerler Aktarımı” temasını oluşturmaktadır. Değerlerin toplum hayatında karşılık bulması yaşatılması ile mümkündür. Bu da değerlere gereken önemin verilmesiyle mümkündür. Değerler yaşatıldıkça varlığını devam ettirdiği sürece var olabilir. Aile ise değerlerin aktarıldığı birincil kurumdur. Dolayısıyla değerlerin yaşatılmasında ailenin bunların aktarılmasına verdiği önemin değeri yadsınamaz. Kırgız ailesinin önem verdikleri değerlerin aktarılmasının farkında oldukları ve bunun gerçekleşmesi için gayret ettikleri görülmektedir. Aile değerlerinden kopmuş bir toplumun ayakta kalamayacağı, yıkılacağı görüşü hâkimdir. Bu temada katılımcıların Kırgız ailesinin

sahip olduğu ve yaşatılmasını istediği değerleri çocuklarına nasıl aktardıkları ile ilgili görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların önemli bir kısmı aile içinde önem verdikleri değerlerin çocuklarına aktarılmasına özen gösterdiklerini ifade etmektedirler. Değer aktarımı konusunda öne çıkan temel kavram “örnek olma”dır. Kırgız ailesinde, aile büyüklerinin çocuklara bütün tutum ve davranışlarıyla örnek olmasının değer aktarımının en önemli yolu, yöntemi olduğu hususunda bir fikir birliği vardır.

“Değerleri çocuklara öğretmede en önemlisi canlı örnek olmaktır. Ailede bir yerde oturarak cilt cilt kitap okumaya gerek yok. Hatta faydasızdır. Aile en büyük okuldur. Anne ve baba ne kadar iyi örnek olursa çocukları onları tekrar eder ve taklit eder. Anne ve babada olan karakter bulaşıcıdır. Bugün vefalı olursan, sabırlı olursan yarın o verdiğin emekler seni bulur.” (K1)

“Bir ailede değerlerin yaşatılması için ilk önce anne ve baba olarak yalan konuşmayarak çocuklarımıza yalan konuşmamayı öğretmek gerekir. Biz kendimiz dürüst olursak onlar da olur. Biz yardımsever olursak onlar da olur elbette...” (K9)

“Anne baba bir ayna gibidir. Biz ne ektiysen onu biçiyoruz. Tarlaya da ne ektiysen onu toplarsın. Bu yüzden bize bakarak yetişen çocuklarımıza güzel örnek olmalıyız.” (K3)

“Elbette iyi ve güzel örnek olmak. Bu eskiden beri Kırgızlarda böyledir. Yoksa çocuklar bizim önemseydiğimiz şeyleri nereden öğrenecek.” (K16)

Katılımcılar değerleri nasıl aktardıklarına ilişkin örnekler de vermektedirler. Bu durum, onların değerlerin aktarılmasında hem örnek olmanın hem de davranışı onlara yaşayarak yaptırmanın farkında olduklarını göstermektedir.

“Torunlarımla alış veriş oyunu oynadığım zaman hep terazi ölçөгüne dikkat etmesi hususunda uyarıda bulunurum. Komşuya ziyarete giderken yanımda torunumu götürürüm. Yolda yaşlı birisini gördüğüm zaman elindeki çantasını taşımasını isteyerek yardımseverlik duygusunun gelişmesi için öneride bulunurum. Torunlarından abdest almam için su getirmesini rica ederek namaz kılmaya teşvik ederim.” (K5)

“Annem bize hep sofraya oturunca yavaş yemek yememizi, önümüzden yememizi, bitirince dua etmemizi söylerdi. Ben hem kendim böyle yaptım hem de çocuklarımdan böyle yapmalarını istedim. Onlar da sağ olsunlar hep böyle yaptılar...” (K12)

“...Çocukların bazen yemek yedikleri tabakları ayırmam. Aralarında paylaşmayı öğrenmesi için. Bazen hepsine bir odaya hep beraber yatak hazırlarım. Aralarında kaynaşma, birbirine sevginin, merhametin oluşması için. Bence en güzel yöntem budur. Oyun oynarken bile oyuncakları paylaşmayı öğretsin diye ayrı ayrı değil, sadece bir oyuncak alırım...” (K6)

“...Dua ederken torunumu yanıma alırım. Ben dua ederken ona işaret ederek sen de ellerini kaldır demek isterim. Böylece onun dua etmesini öğretmiş olurum. Bir büyük gelince çocuğumun oturduğunu görürsem hemen göz işaretiyle uyarırım...” (K15)

Bazı katılımcılar kendi örnekliklerinin yanı sıra dede, nine gibi aile büyüklerinin değerlerin aktarılmasındaki önemine özellikle dikkat çekmektedir. Bu durumu, kimisi iş yoğunluğu sebebiyle yeterince çocuklarıyla ilgilenememesiyle kimisi de büyüklerin bu konuda daha iyi ve tecrübeli olması açıklamaktadır.

“...Kendim dedem ve ninemle beraber aynı evde büyüdüm. Bu yüzden çok şanslıyım diyebilirim. Çocuklarım şu anda bu nimetten mahrumlar maalesef. Üç çocuğumla eşim ve ben şehirde yaşıyoruz. Yaz tatillerinde çocuklarımı köye dede ve ninesinin yanlarına gönderiyorum. Onların terbiyesinin yeri farklıdır. Biz çocukları farkında olmadan çok sıkı tutuyoruz. Büyükler ise, başlarını okşayarak, masallar anlatarak anlatmaya çalışırlar. Sosyal medyanın geliştiği bu dönemde çocuklar kendi çocukluk hayatını yaşamaya yetişmiyorlar. Olduğu kadar sosyal medyadan uzak tutmaya çalışıyorum.” (K4)

“...Ben okul, iş yoğunluktan çocuk büyütmeyle ilgili pek bir şey öğrenemedim. Bunun için mümkün olduğu kadar çocuklarımı annemi bırakıyorum. O benden daha iyi. Elbette ondan da öğreniyorum...” (K20)

“Nedense ben anne ve babam gibi örnek olamıyorum. Onlar iki çocuğumla daha iyi ilgileniyor. Çocuklar onları da seviyor. Onlar gibi olmak için çabalıyor. Onun için mümkün oldukça çocuklarla anne ve babamın görüşmesi için çabalıyorum.” (K11)

Bazı katılımcılar, zaman yokluğundan veya bilgisizlikten dolayı değerleri çocuklarına aktarma konusunda ilgili kurumlardan yararlandıklarını belirtmektedir. Örneğin çocuklarının dini değerleri öğrenmeleri için mescide gönderdiğini veya okulda öğretmenlerinden ya da komşularından yardım aldıklarını söyleyenler vardır.

Ailelerden bazıları ise değerlerin aktarılmasında özellikle Kırgız geleneklerinden yararlandıklarını, önemli günler ve geceleri bu konuda değerlendirdiklerini ifade etmektedirler. Kimileri de çocukların değerleri kazanmasında hem uyarılarda bulduklarını hem de onlarla oyun oynayarak kazandırmaya çalıştıklarını belirtmektedir.

“Çocuklarımı yaz tatillerinde hem Kur’an’ı, Peygamberimizi, onun güzel ahlakını öğrenmeleri için mescide gönderdim. Onlar yalanın, hırsızlığın, başkasının arkasından konuşmanın ne kadar kötü olduğunu mescitteki hocadan öğrendiler. Tabii ben de onlara kibrin, haksızlığın ne kadar kötü olduğunu dilim döndüğünce anlattım. Babaları da böyle yaptı...” (K11)

“Biz kesinlikle bayramlarda büyükleri ziyarete gideriz. Çocuklarımızı istemeseler bile götürürüz. Onlar internet oynamak istiyor. Halbuki akrabaya, komşuya saygıyı nasıl öğrenecekler. Elbette giderek öğrenecekler...” (K19)

“...Geçenlerde amcacımızın oğlunun düğünü oldu. Çocuklarımı da götürdüm. Çok sevdiler. Böylece akrabalarla görüşmenin iyi olduğunu gördüler. Onlar da çok mutlu oldu. Anne bizi tekrar götür dediler. (K10)

“Geçen sene Kadir geçesinde üç çocuğumu da mescide götürdüm. İstedim ki onlar camiye görsün, namazı görsün, Peygamberimizi sevsin...” (K14)

Katılımcılardan bazıları Kırgız kültüründeki destanlardan özellikle de Manas destanından değerlerin aktarılmasında çok yararlandıklarının vurgulamaktadır. Bazısı ise dini kitaplar okuduklarını, masal anlattıklarını ifade etmektedir. Bu uygulamalar, Kırgız ailesinin değer aktarımında çocuğa öğütten çok örnek olmanın ve çocuğun değeri yaşamasının önemini farkında olduklarını göstermektedir.

Kimi katılımcılar ise anne ve babalarının kendi çocukluklarındaki değer aktarımı yaklaşımlarını eleştirmekte onların usullerini yanlış bulmaktadır. Dolayısıyla çocuklarına aile içinde değer aktarımında kendi anne ve babalarının hatalarını tekrar etmemeye özen gösterdiklerini ifade etmektedirler.

“Benim ailem doğruluk, dürüstlük, paylaşma gibi bazı değerleri bizlere vermek isterken sadece öğüt veriyorlardı. Bence artık çocuklara öğüt vererek terbiye veremeyiz. Ben onların yaptığı hataları tekrarlamamaya çalışıyorum. Bu konuda özellikle psikolog ve eğitimcilerden yardım alıyorum...” (K9)

“Eşim ve ben çocuklarımıza Kırgız değerlerini anlatırken eski uygulamaları yapmıyoruz. Çünkü bunlar benim çocuklarıma yaramıyor. Onlar okulda farklı şekilde öğreniyor. Eskiden benim ailemde hep kararları babam alırdı. Günümüzde ise çocuğun da karar alması önemli...” (K17)

7.3. Değerler ve Değişim

Katılımcıların, “Geleneksel aile değerlerinin hangilerinin değiştiğini düşünüyorsunuz? ve Sizce bu değerlerin değişmesinin nedenleri nelerdir?” sorularına verdikleri cevaplar, araştırmanın “Değerler ve Değişim” temasını oluşturmaktadır. Değişen insan anlayışı, toplumsal yaşam, teknolojiye bağlı değişimler vb. toplumun bütününde geleneksel bazı değerlerin değişmesine, ortadan kalkmasına ve yeni bazı değerlerin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Toplumsal yapının her alanında görülen bu değişim aileye de yansımaktadır. Özellikle modernleşmeyle beraber ortaya çıkan hızlı değişim aile değerlerini de doğrusal olmayan bir şekilde etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Bu tema altında, katılımcıların Kırgız ailesinin sahip olduğu geleneksel değerlerdeki değişime bakışları ve bunun sebepleri ile ilgili görüşleri yer almaktadır.

Katılımcıların hemen hepsi ailevi değerlere önem verdiklerini, bunların aktarılması ve yaşatılması için gereken önemi verdiklerini ifade etmelerine rağmen değerlerin değişmesi ve sebepleri konusundaki söylemleri bir önceki ifade ve açıklamalarıyla kısmen

zıtlık göstermektedir. Bu açıklama ve değerlendirmelerini, toplumsal değişimin kendilerine göre değer erozyonu üzerindeki olumsuz etkileri karşısındaki memnuniyetsizlikleri ve endişeleri olarak okumak mümkündür. Katılımcıların bu tema ile ilgili ifadeleri hem erozyona uğrayıp değişen değerler hem de sebepleriyle iç içedir.

Katılımcıların neredeyse tamamı ailenin üzerine kurulu olduğu, saygı, sevgi, güven değerlerinin günümüzde çok zayıfladığını belirtmektedir. Bazıları bu değişmeyi tabii görmekle beraber aileyi ayakta tutan ve devamını sağlayan sevgi, saygı gibi değerlerin de korunmasının gerektiğini de vurgulamaktadır.

“...Bence eskiden benim zamanımda olan saygı azaldı. Gençler saygı göstermiyorlar...” (K3)

“Ben artık aile ortamında saygının ve sevginin azaldığını görüyorum. Yardımlaşma da yok oldu. Benim çocukluğumda bir problem olsa bütün akrabalarımız, komşularımız hemen yardıma gelirlerdi. Şimdilerde kimsenin birbirinden haberi yok. Hatta oğul ana babasını arayıp sormuyor...” (K15)

“...Artık kiminle konuşsam saygı kalmadı, sevgi kalmadı, büyük kalmadı, yardımlaşma kalmadı diyor. Aslında bunu ben de yaşıyorum. Çünkü eskiden köydeydim. Şimdi şehirdeyim. Şehirde herkes kendini düşünüyor. Bizi şehir yok ediyor...” (K13)

“Şehre gelince çocukluğumda köyde yaşadığım pek çok şeyi artık göremez oldum. Eskiden bayramlaşmaya, düğünlere, cenazelere vb. geleneklerimize örf ve adetlerimize bağlıydık. Şimdilerde bunların bazılarını hiç yapmıyoruz bazılarını ise daha az yapıyoruz. Bunlar bizi birbirimizden koparıyor...” (K18)

“...Bazı değerlerin toplumun, yaşamın değişmesinden dolayı değişmesi veya azalması bence normal. Örneğin eskiden kız kaçırma vardı. Artık yom gibi. Ama saygının azalması, yardımlaşmanın azalması bu Kırgızları kendilerinden uzaklaştırır. Bunlar evrenseldir. Korumak gerek...” (K13)

Katılımcıların ailevi değerlerin değişiminin sebepleri ile ilgili ifadelerinden anlaşılmaktadır ki, onlar bu değişimin şehirleşme, ekonomik, teknolojik vb. nedenlerden kaynaklandığının farkındadırlar. Ancak bu farkındalığa rağmen burada katılımcıların önemli bir kısmı, geleneksel büyük ailenin artık neredeyse yok olmaya yüz tutmasını değer erozyonunun en önemli sebebi olarak belirtmeleridir.

“...Gençlerin aile anlayışları değişti. Artık büyük ailede olmak istemiyorlar. Kendi başlarına yaşamak onlara kolay geliyor. İnternette etkileniyorlar. Batıyı Rusları örnek alıyorlar. Artık geçmiş geçti diyorlar...” (K11)

“... Herkes maddi durumunun iyi olmasını ister. Hayatta güzel geçinmek için para kazanmak lazım. Gençlerin bu konuda daha çok para kazanmak amaçları oldu. O yüzden göç etmek zorunda kalıyorlar. Ailesinden uzak kalmak zorunda oluyorlar. Aile sahibi

insanların çoğu Rusya ve diğer devletlerde ekmek parası kazanmak için ayrı ayrı yaşamak zorunda kalıyorlar... Dış ülkeye çalışmak için giden gençler senede ailesinin yanına bir defa geliyorlar. Böylece kardeş çocukları da birbirini tanımaz oluyorlar. Bu durum Kırgızistan'ın sosyokültürel durumuna da etki eden faktörlerden diyebiliriz." (K2)

"Basit örnek verecek olursak, geleneksel ailede gelinler kaynana ve kayınpederinin önünde hep saygı ile dururdu. Başında başörtüsü düşmezdi. Evde bile olsa erkekler gibi pantolonlarda gemezlerdi. Hem kılık kıyafetleri düzenli olurdu. Kocasını geldiğinde hoş karşılayarak sesini yükseltmezdi... Günümüzde ayrı yaşayan bazı genç ailelerin sorunları bu yüzden kaynaklanıyor düşüncesindeyim. Şu anda zaman mı değişti gençleri mi değişti anlaşılmaz oldu..." (K3)

"...Anlayış değişti, şartlar farklılaştı. Geleneksel ailede aile üyelerinin arasında saygı daha fazla olur. Büyüklere saygı azaldı. Her ne kadar şartların iyiye gittiyse de insanlar arasında o kadar saygı eksilmeye maruz kaldı. Büyükler gençlere değil, gençler büyüklere nasihat eder oldular..." İnsanların değişmesi. Batı halkının hayatlarına bakarak kendi değerlerinin yok etmesidir. Teknolojinin gelişmesinin iyi yönde kullanamamak dersek yanlış olmaz." (K5)

"... Diğer ülkelerle karşılaştıracak olursak, en üzücüsü Kırgızistan'da, Kırgız ailelerinde ayrılan genç aileler fazla oluyor. Bunun tek nedeni olarak aile içi saygının azalmasındandır. Aile kuran gençlerden, ayrılan genç aileler fazla oluyor. Tek nedeni olarak şunu söylemek mümkündür. Gençlerin neden aile kurduğunun farkına varamadığındandır. Aile kurmak için kendini hazırlayamadıkları için bu problemler yaşanmaktadır. Büyüklerin aynı zamanda yeni nesillere örnek olamadıkları içindir. Karı koca kendi hak ve hukukunu bilmedikleri ve görevlerinin yerine tam olarak getiremedikleri için ortaya çıkmaktadır." (K7)

"Günümüzde aile değerlerinin değişmesinin bence tek nedeni modernleşme, ekonomik sebepler. Gençler bireyci davranıyor. Anne babaya saygı kalmamış..." (K15)

"... Örneğin, bayramlarda aile büyüklerinin ziyaret edilmesi geleneği büyük kentlerin günlük koşuşturma temposu içerisinde eskiden olduğu gibi uygulanamayabiliyor. Eskiden kardeşler sık sık bir araya geliyorlardı. Günümüzde ise ne zaman aynı sofrada yemek yediğimizi bile hatırlamaz olduk. Bu değerlerin değişmesini etkileyen çok etkenler vardır. Köy hayatından koparak şehirleşme, kentleşme güncelliğini korumakta. Aynı zamanda maddi durum sıkıntısından dolayı iş bulamama, yurt dışı çalışmaya gitmek gibi faktörler etkili olmaktadır. Kırgızistan şartlarında evlenen, genç, aile sahibi olan yetişkinlerin iş bulamayınca yurt dışına çalışmak için çocuklarını anne ve baba ve yakın akrabalarına bırakarak gitmeleri de ayrıca önemli etkenlerdendir. Kendi anne ve babasının yanında yetişmeyen çocuklar aile değerlerinden eksik kalıyorlar..." (K18)

Aile değerlerinin değişmesi ve sebepleri ile ilgili katılımcıların yukarıdaki ifadeleri yanında bazıları Kırgız geleneklerinin şehirleşmeyle beraber yerine getirilememesini, gençlerin evliliğe ve aileye bakışlarının değişmesini ve artık sorumluluk almak istememelerini vurgulamaktadırlar. Bazıları ise ailenin ve değerlerinin yok olmaya tutmasının tek sebebi olarak dinden uzaklaşmayı göstermektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Kırgız Aile Değerleri adlı bu çalışmada, 20 katılımcıyla Kırgızlarda aile değerleri, hangisinin önemli olduğu, bunların aktarılma süreçleri, değişen değerler ve sebepleri hakkındaki görüşleri yarı yapılandırılmış mülakat ile elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada verilerin analizinden elde edilen bulgular, “Aile Değerleri”, “Değerler Aktarımı” ve “Değerler ve Değişim” olmak üzere üç ana tema altında toplanıp yorumlanmaya çalışılmıştır. Böylece çalışmada, Kırgız ailesinde aile ve değer ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Katılımcılar, aile kurumunu, Kırgız toplumunun en temel birimi olarak görmekte ve devamını önemsemektedir. Bu anlamda aileyi oluşturan değerlerin korunmasıyla ailenin varlığını koruyup devam ettireceğinin farkındadır. Özellikle aile değerlerinden kopan Kırgız halkının köklerinden kopup dağılacağını düşünmektedirler. Aileyi küçük bir devlete benzetmelerinin temelinde büyük bir ihtimalle bu düşünce bulunmaktadır. Katılımcılar, ailenin devamında en önemli değerler olarak saygı, sevgi, güven ve adalet değerlerini ifade etmektedirler. Bunun yanı sıra paylaşma, yardımlaşma, sabır, vefakârlık, akrabalık ilişkilerinin devamı gibi değerler gelmektedir. Kırgız halkı söz konusu değerlerin korunması konusunda hassastır ve bir bilinç durumu oluşturduğunun farkındadır. Bu hususta katılımcılar arasında bir fikir birliği olduğu söylenebilir. Katılımcılar arasında çok az da olsa geleneksel değerlerin bir kısmının değiştiği fikrine sahip olanlar varsa da çoğunluk geleneksel değerlerin ailede korunması ve yeni nesillere aktarılmasına ayrı bir önem atfetmektedir. Özellikle akrabalık, komşuluk, misafirperverlik, düğün, cenaze ve bayramlaşmalara önem vermekte, bunların aile bağlarını ve aileyi ayakta tutan saygı, paylaşma gibi değerlerin yaşatılmasındaki önemini özellikle belirtmektedirler.

Çalışmada, katılımcıların aile değerleri olarak niteledikleri sevgi, saygı, güven, adalet, paylaşma, yardımlaşma, gibi değerler, konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da öne çıkmaktadır. Örneğin Erkol ve Şahin (2021, 119), Özyürek ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmalarda geleneksel aile değerlerinin hala üniversite gençliği tarafından önemsendiği vurgulanırken Ekşi ve arkadaşları (2010; 2015) tarafından yapılan çalışmalarda ise kısmen farklılaştığı görülmektedir. Özellikle ASAGEM tarafından yapılan çalışmalarda yıllara (2006, 235-246; 2010, 99-104; 2018, 143-149) göre bazı değişiklikler olsa da sevgi, saygı, güven ve yardımlaşma gibi değerlerin değişmeyen ailevi değerler olduğu belirlenmiştir. Bu belirlemeler, farklılıklar olsa da Kırgız aile değerleri ile

ortaklık göstermektedir. Dolayısıyla zikredilen değerlerin toplumun her kesimince hala aileyi oluşturan en temel değerler olarak kabul gördüğünü söylemek mümkündür.

Katılımcıların büyük bir kısmı, sevgi, saygı, güven, yardımlaşma gibi kök/geleneksel aile değerlerinin yeni yetişen nesillere aktarılması gerektiği konusunda da hem fikirdir. Bunların aktarılması konusunda öncelikle anne ve babanın söz ve davranışlarıyla örnek olmalarını, aile büyükleriyle ilişkilerin devam ettirilmesini ve Kırgız örf ve âdetlerinin değer aktarımındaki yerini belirtmektedirler. Katılımcılar özellikle “görgü” üzerinde durmakta ve görgünün değer aktarımındaki önemini kendi hayatlarından örnekler vererek desteklemeye çalışmaktadırlar. Fakat değişen toplumda artık eskisi gibi değer aktarımının kolay olmadığını da ifade etmektedirler. Katılımcıların önemli bir kısmı, bu değişimden endişe etmekte ve Kırgız ailesinin ve değerlerinin gidiş yönünün çok da iyi olmadığı endişesini de taşımaktadır. Bu sebeple bazı katılımcılar Kırgız ailesinin ve değerlerinin korunması için çaba gösterilmesi, çeşitli metotların denenmesi ve ilgililerin bu konuda gereken önlemleri alması gerektiğini vurgulamaktadır. Yeni neslin eskiler kadar evliliğe, aile kurumuna önem vermemelerinin, bireyciliği öne çıkarmalarının, hayatı sadece maddi unsurlar olarak değerlendirmelerinin aile değerlerinin aktarılmasını da doğrudan etkilediğini düşünmektedirler. Ancak katılımcılar, sorumluların sadece yeni nesil değil toplumun her kesiminin olduğunu da vurgulamaktadırlar. Meseleyi eskiler-yeniler, öncekiler-şimdikiler bağlamında ele alanların bir kısmı, eskilerin geleneksel aile yapısına sahip olunması, daha bilgili ve tecrübeli olmaları sebebiyle değer aktarımında iyi olduğunu belirtirken tersini düşünenler ise değer aktarımında yenilerin daha pedagojik hareket ettiklerini belirtmektedirler. Ancak katılımcıların hangi bağlamda konuyu ele alırlarsa alsınlar toplumsal değişmelerin değer aktarımında sebep olduğu değişimin de farkında oldukları görülmektedir.

Yapılan çalışmalar değerlerin hayatın içinde yaşatılabileceğini vurgulayarak değer aktarımı konusunda ailenin önemine dikkat çekmektedir. Bazı çalışmalarda ailelerin değer aktarımı konusunda bilgidен yoksun oluşu, çocuk ve geçlere gereken önemi vermemelerinden dolayı gerekli hassasiyeti göstermedikleri (ASAGEM, 2010, 229-230), bazılarında özellikle toplumun her kesiminden grupların mümkün olduğunca özellikle örnek olarak değer aktarımı konusunda bir farkındalık sahibi oldukları (Ekşi vd., 2010; 2015) bazılarında ise her iki durumun bir arada olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özyürek vd., 2019). Araştırmada değerlerin aktarılmasında katılımcıların gelenek ve göreneklerin önemini vurgulamaları tespiti, bazı çalışmaların bulgularıyla aynıdır (ASAGEM, 2010; 2016; 2018; TESEV, 2005).

Katılımcılar aile değerlerinin belirli oranlarda değiştiğinin de farkındadırlar. Kimi katılımcı bu durumu olması gereken bir süreç olarak değerlendirirken önemli bir kısmı ise bu değişimden memnuniyetsizliğini ifade etmektedir. Bunun en önemli sebebi olarak ise kendi ifadeleriyle büyük aile olarak ifade ettikleri geleneksel ailenin şehirleşme ile beraber

yok olmaya başlaması yerini çekirdek ailenin almasıdır. Yine katılımcılar özellikle ekonomik durumun ülkede yeterince iyi olmaması sebebiyle insanların yurt dışına çalışmaya gitmeleri, gençlerin sosyal medyadan etkilenmeleri, Batıya öykünmeleri gibi sebepleri de aile değerlerine gereken önemin verilmemesinin dolayısıyla giderek zayıflamasının hatta yok olmasının sebepleri olarak değerlendirmektedirler. Araştırmanın bu bulguları diğer araştırmaların tespitleriyle büyük ölçüde uyusmaktadır. Örneğin ASAGEM (2010; 2018) araştırmalarında şehirleşme, sosyal medya ve benzeri faktörlerin aile değerlerinin değişimi üzerindeki etkisinin gittikçe arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularından, Kırgızların aileyi bir değer olarak kabul ettikleri, aileyi koruyup devam ettirecek değerlere önem verdikleri, değerlerin yeni kuşaklara aktarılması konusunda belli bir bilince sahip oldukları ve değişen toplumsal süreçte aile ve değerleri ile ilgili bazı endişeleri olmalarına karşın ailenin hala Kırgızlar için en önemli toplumsal kurum olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak Kırgızistan'da aile değerleri üzerine yapılan ilk alan çalışmalarından olan bu araştırmanın bulguları, bu konu ile ilgili ciddi araştırmaların yapılması gerektiğini göstermektedir. Aslında Kırgız toplumunda kendi dinamikleri içinde eskisine oranla oldukça hızlı bir değişimin yaşanmaya başladığı gerçeği dikkate alındığında, bunların özellikle yeni nesillerin aile algısının ne olduğu ve nasıl etkilediği ile ilgili daha geniş alan araştırmalarına ihtiyaç olduğu açıktır. Bu bağlamda, Kırgız ailesi ve değerleri üzerine farklı açılardan daha geniş alan araştırmalarının yapılması gerekir.

Kaynakça

- Abay, Ali - Demir, Sevim Atila. "Belli Parametrelere Göre Kuşaklararası Sosyal Değişme (Aile Değerleri Üzerine Bir Karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 9/20 (Temmuz 2014), 125-151. <https://doi.org/10.17550/aid.06480>
- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: Manas Medya Planlama Reklam Hizmetleri, 2010.
- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2006.
- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2009.
- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2011.
- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2016.

- ASAGEM (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2018.
- Aydın, Mustafa. *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları, 1996.
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2005.
- Baltacı, Ali. "Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (Haziran 2018), 231-274.
- Bryman, Alan. *Social Research Methods*. Oxford UK: Oxford University Press, 2001.
- Creswell, John W. *Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches*. California: Sage Publications, 2003.
- Ekşi, Halil vd. "Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerinin Aile Değerleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 13/29 (Haziran 2015), 41-82.
- Ekşi, Halil vd. *Medya Profesyonellerinin ve Medyanın Aile Algısı*. Ankara: ASAGEM, 2010.
- Erjem, Yaşar. "Aile ve Eğitim". *Eğitimin Sosyolojik Temelleri*. ed. D. Ali Arslan - Gülten Arslan. 38-49. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Erkol, Mehmet - Şahin, Meryem. "Üniversite Öğrencilerinin Aile Değerlerinin İncelenmesi: Afyonkarahisar İli Örneklemi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 67, (2021), 103-124. DOI : 10.512901/dpusbe.781486
- Eröz, Mehmet - Güler, Ali. *Türk Ailesi*. Ankara: AYK Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1998.
- Ersoy, Ersan. *Değer Farklılaşmasının Sosyolojik Boyutu: Malatya Örneği*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Esgin, Ali. "Sosyalleşme". *Eğitim Sosyolojisi*. ed. Çağatay Özdemir. 69-103. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Feather, Norman T. *Values in Education and Society*. New York: Free Press, 1975.
- Gittins, Diana. *Aile Sorgulanıyor*. Çev. Tuna Erdem. İstanbul: Pencere Yayınları, 1991.
- Gökçe, Birsen. *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2004.
- Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998.
- Inglehart, Ronald F. *Modernization and Postmodernization*. Princeton NJ: Princeton University Press, 1997.
- İşçi, Metin. *Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme*. İstanbul: DER Yayınları, 2000.

- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 2000.
- Karadaş, Nergiz. "Televizyon Reklamlarında Aileye İlişkin Değerlerin Temsili". *Selçuk İletişim*, 7/3 (Aralık 2013), 78-89.
- Keskin, Yusuf. "Değer Sınıflaması Üzerine Aksiyonel Bir Deneme". *Turkish Studies*, 11/3 (2016), 1485-1510. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9467>
- Macionis, John J. *Sociology*. New Jersey, USA: Pearson, 2008.
- Özyürek, Arzu vd. "Üniversite Öğrencilerinin Aile Değerlerine Bakışı". *Eğitimde Gelecek Arayışları Düünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Kitabı*, 1, (2016), 417-440, 16-18 Nisan 2015/Bartın. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Özyürek, Arzu vd. "Yetişkinlerin Aile Değerlerinin Kişisel Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (Aralık 2019), 121-133. <https://doi.org/10.21733/ibad.606044>
- Parsons, Talcott. *The Social System*. London: Routledge, 2005.
- Rapley, Mark. - Hansen, Susan. "Socialization". *The Cambridge Dictionary of Sociology*. ed. Bryan S. Turner. 2006, 591-592. New York: Cambridge University Press.
- Rokeach, Milton. *The Nature of Human Values*. New York: Free Press, 1973.
- Şerif, Mardin. *Sosyal Kurulların Psikolojisi*. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1985.
- Tan, Mine. *Toplumbilimine Giriş: Temel Kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1981.
- TESEV. *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. İstanbul: TESEV Yayınları, 2005.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.